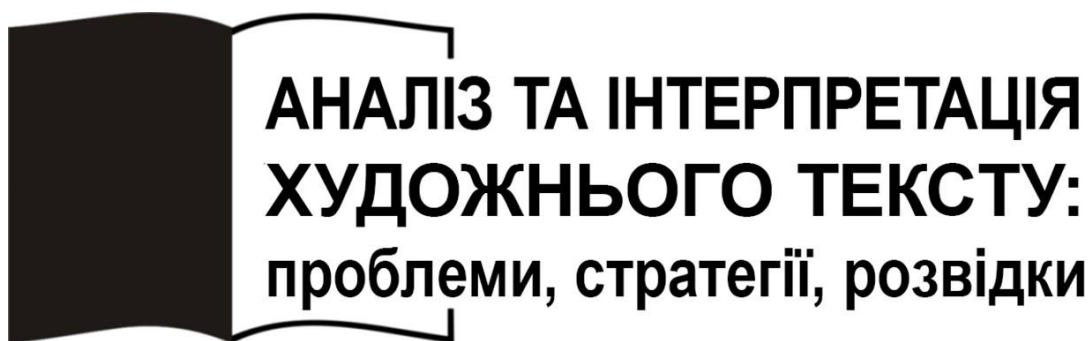

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ТЕОРІЇ ЛІТЕРАТУРИ

**V Міжнародна наукова конференція
(Київ, 16–17 травня 2024 р.)**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

КИЇВ 2024

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ДРУКУ
Вченою радою
факультету іноземної філології
УДУ імені Михайла Драгоманова
(протокол № 11 від «20» червня 2024 р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ЛЕМІШ Н.Є. – доктор філологічних наук, професор
КОРНІЄНКО О.О. – доктор філологічних наук, професор
ПАХАРЄВА Т.А. – доктор філологічних наук, професор
КОСТЮК О.М. – кандидат філологічних наук, доцент

V Міжнародна наукова конференція «Аналіз та інтерпретація художнього тексту: проблеми, стратегії, розвідки» (Київ, 16-17 травня 2024 р.). Тези доповідей / Відповід. ред. Т. А. Пахарєва, ред. та підгот. до друку Т. А. Пахарєва, О. М. Костюк. К.: УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. – 101 с. - електронне видання.

Видання відображає проблематику конференції, що її було присвячено різноманітним аспектам функціонування літератури в міжмистецькому просторі, зокрема, літературній складовій у синтетичних видах мистецтва; музичній, живописній, кінематографічній складовим поетики літературного твору; міжмистецькій взаємодії в межах індивідуальної творчої практики; взаємодії літератури з іншими видами мистецтва в жанровому аспекті; впливу цифрових технологій на форми та способи функціонування літератури в міжмистецькому просторі.

a portrait that, in this case, has been destroyed. Or more precisely, the painting fails to solve the tension, and confusion, between figuration and abstraction that it creates. Literature, then, needs to offer a helping hand.

Bibliography

1. Balzac H. La Comédie humaine X. Études philosophiques. Édition publiée sous la direction de Pierre-Georges Castex. Paris: Éditions Gallimard, 1979. [Y compris "Introduction" à "Le Chef-d'œuvre inconnu" par Guise R. 393-412.]
2. Balzac H. La Peau de Chagrin. Paris: Éditions Garnier Frères, 1950.
3. Uspensky B. A Poetics of Composition. The Structure of the Artistic Text and Typology of a Compositional Form. Trans. Valentina Zavarin and Susan Wittig. Berkeley, Los Angeles, London: U of California Press, 1973.
4. Laubriet P. Un catéchisme esthétique. Le chef-d'oeuvre inconnu de Balzac. Paris: Didier 1961.
5. Bernard C. E. La problématique de l' « échange » dans *Le Chef-d'œuvre inconnu*. L'Année Balzacienne. Nouvelle série 4 (1984): 201-13.

Астахова А. А.
(Київ, Україна)

РОЛЬ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИХ РЕЦЕПЦІЙ В РОЗКРИТТІ АВТОРСЬКОГО «Я» В ЛІРИЦІ ЛІНИ КОСТЕНКО

На наш погляд, однією з головних особливостей поезії Ліни Костенко є її постійне звернення до образів, особистостей і подій, пов'язаних з історією і культурою різних епох. Культурно-історичні рецепції присутні в переважній більшості її віршів, навіть у любовній ліриці. Зокрема Є. Гуцало відмічає, що поезія Ліни Костенко відкрита «в космос ... загальнолюдської історії, і та історія – не скам'янілі релікти, а живе дійство, яке начебто продовжує завершуватися і сьогодні» [1, с. 510]. Показово, що вони входять навіть до порівняння, які використовує в своїх віршах поетеса: « а затишок співає мов сирена», «місто спить як строфи Верхарна», «скеля сива, як Софокл», «епоха зашморгнулась як Дункан». Особливо важливу роль ці образи відіграють у тих метафоричних висловах, які відображають погляди поетеси, її ставлення до життя і сучасності. Вони набувають форми афоризмів, за допомогою яких Л. Костенко хоче донести свої думки до читача. Саме так сприймаються рядки багатьох її віршів: «життя, мабуть, – це завжди Колізей» [2,с.159], «життя – страшна корида. На сотню Мінотаврів – один тореодор ...» [2,с.178], «були Геракли і Перикли, і не порнуха, а Парнас» [с.321], «колись же вони щезнуть всі скриньки всіх Пандор» [2,с.178].

Серед усіх міфологічних, історичних і творчих постатей минулого, про які пише поетеса, вона вибирає тих, хто найбільш близький їй по духу, по долі чи чий досвід допомагає знайти відповіді на питання, що її хвилюють і допомагають

впевнитися у правильності саме її точки зору. Дивлячись на гору, до якої за міфом був прикутий Прометей, вона задає собі питання, чи варто жертвувати собою заради людей, і подумки чує відповідь Прометея:

— *Варто!* —

так він сказав мені з-за хмар.

Хоч лірична героїня знає і розуміє, що люди зазвичай нездатні оцінити цю жертву. Наприклад, у вірші «Климена», який розповідає про почуття дружини Прометея, котра бачить муки свого чоловіка, вона чує, як «хтось у спину засміється»:

— *Це та, що в неї чоловік на скелі!*

Він, кажуть, злодій. Щось украв, здається. [2,с.150]

Цю думку ілюструє і вірш «Руан», епіграфом якого стали останні слова Жанни д'Арк перед стратою: «Мені шкода тебе, Руане!». У вуста Жанни поетеса вкладає слова, які, ми розуміємо, розділяє і лірична героїня Л. Костенко. У них й іронія, і біль, і засудження людей, байдужих до долі тієї, хто їх врятував:

Вітаю вас. Оплакую вас, люди.

Горю вогнем у вашу темноту.[2,с.153]

Щоб підкреслити трагічність долі Жанни д'Арк, поетеса не випадково згадує у вірші і розіп'ятого Христа.

Лірична героїня розуміє, що всі ті, хто несе щось нове і бореться з несправедливістю, на жаль, зазнають переслідувань. У вірші «... і натовпом розтерзана Гіпатія...» згадуються долі Галілея, Марії Кюрі, Джордано Бруно, Домбровського, Яна Гуса, Тараса Шевченка, який «так і вмер в самоті». Попри розуміння цього лірична героїня приходить до висновку :

Страждати — некрасиво.

Будь оптимістом, он як наш Тарас.

Проте в останніх рядках вона все ж з сумною іронією зауважує:

Десь міцно спали прогресивні сили,

не врятували жодного із вас.

Показово, що у багатьох віршах Л. Костенко звертається до образу Т. Шевченка. Саме згадуючи його долю і твори, вона розкриває своє розуміння місії поета та ставлення до завжди лише посмертної слави і хрестоматизації митця. На початку вірша «Заворожи мені, волхве!» поетеса цитує відомий вірш Шевченка, в якому поет розмірковує над тим, «чи треба запечатати серце» і мовчати про пануючу навколо несправедливість. У своєму вірші поет не дає відповідь на це питання, але його дає поетеса:

Як мовчанням душу уяремлю,

то який же в біса я поет?!

Вона впевнена, що обов'язок і місія справжнього поета попри гоніння – говорити правду, а не мовчати, хоч це може загрожувати смертю. У вірші згадуються ті, хто за радянських часів «пропадали ... ні за гріш» :

Передсмертно лаявся Косинка.

Божеволів у тюрмі Куліш.

Курбас ліг у ту промерзлу землю! [2,с. 115]

Поетеса розуміє, що така ж доля очікувала б і вже ті часи реабілітованого Шевченка, який, певно «побувавши вже на Косоралі, побував би ще й на Соловках» [с.114] Аналізуючи поезію Л. Костенко, І. Тома не випадково відмічала, що «Актуальною у духовному світі Ліни Костенко є проблема митця і його призначення. Справжній талановитий поет, геній ніколи не буде «ширмою» для когось, не замовчить правду...».

Найбільш близькими до себе поетеса вважає Григорія Сковороду і Тараса Шевченка, саме тому вірші «Ой ні, ще рано думати про це» і «Кобзарю...», побудовані як діалог з ними. Сковорода допомагає ліричній героїні знайти внутрішню моральну опору, не розгубитися і не загубитися в часі, бо «час пролітає з реактивним свистом, жонгує будень святістю і свистом». Поетеса своєрідно цитує частину знаменитої епітафії Григорія Сковороди: «світ мене ловить, ловить доганя » [2,с.120]. Але те, що героїня йде поруч з філософом, який зійшов з кам'яного постаменту, свідчить, що вона ставиться до світу, як і він, і прагне залишитися собою.

У вірші «Кобзарю ...», як і в багатьох своїх віршах, Л. Костенко говорить про те, що, якою б важкою не була б епоха, завдання поета – гартувати свій голос «не криком, не переспівом на місці, а заспівом в дорозі нелегкій» [2,с. 113]. Таку відповідь на її запитання дає Шевченко. Своє звернення до сучасних поетів він завершує афористичним висловом, з яким, безумовно, погоджується і героїня:

*.... ще не було епохи для поетів,
але були поети для епох!*

Своє уявлення про те, якою людиною мусить бути митець і як мусить ставитись до своєї творчості, Л. Костенко розкриває у віршах, присвячених двом видатним художникам: Ван-Гогу і Мікеланджело. Вірш «Ван-Гог», написаний від імені самого художника, «маску» якого «одягає» на себе лірична героїня. У вірші згадуються і найбільш відомі картини Ван-Гога, які ніби об'єднуються в одну: «кипариси горять в небозвід» [2,с.124] з внутрішнього монологу художника, а (ми відчуваємо) і самої поетеси, зрозуміло, що вона відстоює право художника бути собою і мати право на самовираження. Художник мусить бути вільним. Стверджуючи це, Костенко по-своєму розшифровує слово «божевільний»:

Він божевільний, кажуть.

Божевільний!

Що ж, може бути. Він – це значить я.

Боже – вільний...

Боже, я – вільний! [2,с. 125]

Розповідаючи у вірші «Чекаю дня коли собі скажу» про кінець життя Мікеланджело, поетеса цитує його слова: «в мистецтві я пізнав лише ази». Вони

допомагають їй прийти до висновку, що справжній митець мусить знаходитись у постійному пошуку і не вважати себе генієм.

Однією з форм культурно-історичних рецепцій у ліриці Л. Костенко стає прийом «маски». Поетеса, як і у вірші «Ван-Гог», часто асоціює себе з людиною іншої епохи. У вірші «А затишок співає мов сирена» своє ставлення до влади, яка переслідувала представників покоління шестидесятників, поетеса висловлює, одягаючи «маски» гладіатора і одного з перших християн. Відстоюючи своє право на «святе повстання», вона буде битися з владою як гладіатор, і не відмовиться від своїх поглядів навіть перед загрозою смерті, як перші християни.

Своє ставлення до влади, яка обмежує свободу особистості, вдягаючи «маску» рицаря-трубадура, Л. Костенко розкриває у вірші «Майже переклад з провансальської». Назва вірша вказує, що у ньому вона спирається на художні традиції провансальських трубадурів. В рамках вірша своєрідно поєднуються різні поетичні форми їх поезії: кансони, сирвенти і тенсони. Герой вірша згадує прекрасну даму. «Даму серця здалеку люблю» [2,с.174], – зізнається він. Саме таким, платонічним, було і кохання трубадурів. Але головною темою вірша, як і сирвенти, є суспільна тема, а саме – ставлення до влади, тобто – до короля. І хоч у вірші, як в тенсоні, відсутні опоненти поета, але він побудований мов суперечка з тими, чие ставлення до життя і принципи взаємин з владою не поділяє поет. Це ті, хто заради прихильності короля складають йому оду. «Лиш я йому ще оди не писав», – говорить поет. Він не з тих, хто заради вигоди буде служити королю і клястися у вірності, бо його «душа не ходить на базар», а свою вірність він «не раз в битвах доказав» [2,с.174]. А в битвах, як воїн, він бере участь, бо, як каже «Я тут живу, бо я цей край люблю» [2,с.175]

Як бачимо, культурно-історичні рецепції у віршах Л. Костенко допомагають розкрити авторське «я» поетеси, її ставлення до життя та світобачення, моральні та етичні принципи, погляд на роль і місце поета у суспільстві, а ширше – мистецтва взагалі.

Література

1. Гуцало Є. [Вступне слово до поезії Ліни Костенко] Євген Гуцало// Золотий гомін. Українська література: хрестоматія для 11 класу сер. шк / Євген Гуцало.- К., 1995.- 566 с.
2. Костенко Ліна. Вибрані вірші.- К.:А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2019.- 416 с.
3. Тома І. Духовна аура поезії Ліни Костенко\ Чорноморські новини.- 2020.- № 23-24.- С. 2